

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

ACTUAL PROBLEMS OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE HIGH COURT OF INTELLECTUAL PROPERTY QUESTIONS

Дігтяр А.О.,
магістрант

*Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету*

У статті розглянуто адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності в Україні, питання його створення, формування його складу та реалізації ним повноважень. Розглянуті та запропоновані зміни до деяких нормативно-правових актів, що регулюють питання правового статусу та діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності для його вдосконалення.

Ключові слова: Вищий суд із питань інтелектуальної власності, судовий захист прав інтелектуальної власності, суддя Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

В статье рассмотрен административно-правовой статус Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности в Украине, проблемные вопросы его создания, формирования его состава и реализации им полномочий. Рассмотрены и предложены изменения в некоторые нормативно-правовые акты, регулирующие вопросы правового статуса и деятельности Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности для его совершенствования.

Ключевые слова: Высший суд по вопросам интеллектуальной собственности, судебная защита прав интеллектуальной собственности, судья Высшего суда по вопросам интеллектуальной собственности.

The article deals with the administrative and legal status of the High Court on Intellectual Property in Ukraine, the problematic issues of its creation, formation of its composition and implementation of its powers. It is considered and proposed amendments to some normative legal acts that regulate the legal status and activities of the High Court on intellectual property issues for its improvement. Ukraine is approaching the international standards of judicial protection of intellectual property rights, is at the final stage of reforming the judicial system. To date, the Supreme Intellectual Property Court has been formed and a set of judges has been set up for it. However, a number of issues remained regarding the issue and the activities of the court itself. These issues require a legislative resolution, as they call into question the judicial protection of intellectual property rights, and may lead to retroactive action – their violation. Need to determine the issue of the name of the court, its location, jurisdiction and jurisdiction cases to be considered in this court, as well as issues of legal regulation, which will use the court in resolving disputes on the protection of intellectual property rights. Judicial protection is one of the most effective ways of protecting intellectual property rights, and today the legal support and improvement of the system of judicial protection of intellectual property rights in Ukraine is especially important.

Key words: Supreme Intellectual Property Court, judicial protection of intellectual property rights, judge of the High Court on Intellectual Property.

Розвиток суспільних відносин, сучасна автоматизація й інформатизація суспільства призводять до посилення ролі прав інтелектуальної власності в сучасному світі. Гарантована ст. 54 Конституції України «свобода літературної, художньої, наукової й технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності» [1] зумовлює ще більшу необхідність розгляду питання саме судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні як однієї з найбільш дієвих форм захисту. Загальні європейські тенденції та напрями розвитку нашої держави, міжнародні зобов'язання не оминули й реформування системи судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні, зокрема, головною реформаторською ідеєю та результатом стало створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Головною реформаторською ідеєю та метою судової реформи 2016 р. стало внесення змін до Конституції України Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII [2] і створення принципово нової моделі українського правосуддя, зокрема у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності. Унесення змін до Конституції України спричинило прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII [3]. Перехідними положеннями зазначеного Закону № 1402-VIII було встановлено термін створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності – 12 місяців. Практичну реалізацію норм згаданого Закону здійснено Указом Президента України «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності» від 29.09.2017 р. № 299/2017, яким власне й утворено Вищий суд із питань інтелектуальної власності, а всі питання щодо фінансових

заходів, пов'язаних зі створенням і безпосередньою реалізацією цього Указу, покладено на Кабінет Міністрів України [4]. Правовим наслідком прийняття цього Указу стало Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України «Про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності». На сьогодні таких посад передбачено 21 [5].

Поняття «захист прав інтелектуальної власності» є складовою частиною більш широкого поняття охорони цих прав, що означає постійний публічно-правовий процес, метою якого є закріплення прав і можливостей авторів та інших суб'єктів права інтелектуальної власності. Захист є реакцією суб'єкта прав інтелектуальної власності, а також суспільства в особі держави та її органів на порушення таких прав, тобто здійснюється в екстраординарних умовах – під час учинення правопорушення [6, с. 132]. Тобто судовий захист прав інтелектуальної власності – це реакція держави на вчинення правопорушень і злочинів у сфері інтелектуальної власності, що здійснюється в публічному порядку через орган державної влади, – через суд, метою якого є притягнення винних осіб до відповідальності, відновлення справедливості, усунення наслідків порушеного права інтелектуальної власності. Аналізуючи правовий статус новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності, звернемося до теорії адміністративного права. Н. Олефіренко, аналізуючи адміністративно-правовий статус адміністративного суду, визначає, що адміністративно-правовий статус суду «становить собою логічну систему взаємопов'язаних, взаємозумовлених і взаємодоповнюючих елементів, що характеризують його з погляду призначення, предметних і функціональних повноважень та особливостей здійснення правосуддя». Згадані елементи автор пропонує згрупувати

таким чином: «1) організаційний блок – положення, що визначають порядок утворення й структуру суду, порядок зайняття та заміщення посади; 2) цільовий блок – завдання, функції та принципи діяльності суду; 3) компетенція суду як основний елемент його правового статусу – це коло повноважень, якими наділений суд для виконання завдань і функцій, покладених на нього державою» [7, с. 152].

Відповідно до Закону «Про судоустрій і статус суддів» Вищий суд із питань інтелектуальної власності створюється як суд першої інстанції, проте за статусом він є вищим спеціалізованим судом. Головними принципами побудови системи судоустрою є спеціалізація, інстанційність і принцип територіальності. Як слушно зазначає В. Жаров, судова спеціалізація, тобто виокремлення судів із питань інтелектуальної власності, дозволяє більш ефективно виявляти та вирішувати проблеми у сфері прав інтелектуальної власності. Забезпечуючи суди з питань інтелектуальної власності відповідними фахівцями в зазначеній галузі, держава сприятиме зниженню судових помилок, судових витрат, удосконалюючи судову практику в зазначеній сфері, що призведе до більшої узгодженості й підвищення передбачуваності в правовідносинах із питань інтелектуальної власності [8].

Щодо принципів територіальності та доступності правосуддя, то їх, на нашу думку, також порушено, адже в згаданому нами Указі Президента Вищий суд із питань інтелектуальної власності утворюється з його розташуванням у м. Києві, хоча розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності лише в столиці нашої держави дійсно порушує принцип доступності, який полягає в тому, що територіальне розмежування компетенції судів першої інстанції зумовлене потребою доступності правосуддя на всій території України. Можливо, сьогодні розміщення суду з питань інтелектуальної власності є вимушеним заходом, і в майбутньому його буде вирішено.

Наразі серед науковців немає єдиного підходу щодо виду судочинства, в порядку якого розглядатимуться справи, законодавцем також не визначено процесуальні норми, якими буде керуватися Вищий суд із питань інтелектуальної власності в процесі своєї діяльності (Цивільний процесуальний кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України чи окремий процесуальний закон). У законодавстві ці норми поки що не знайшли свого відображення. Крім того, як зазначають автори Ю. Канарик і В. Петлюк, не визначає закон і процедуру та строки передачі судових справ, які перебувають зараз на розгляді в господарських і адміністративних судах. Незважаючи на позитивну мету створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, закон ще потребує доопрацювання. Можливою видається уніфікація процесуального законодавства у сфері інтелектуальної власності в спеціальному процесуальному законі [9, с. 68].

Не оминули зміни й правовий статус судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, адже він значно відрізняється від загального статусу судді. Так, суддею може бути особа, котра відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог: 1) має стаж роботи на посаді судді не менше ніж 3 роки; 2) має досвід професійної діяльності представника в справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше 5 років; 3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді в справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше 5 років; 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пп. 1–3, щонайменше 5 років (ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»). Такі критерії щодо відбору зазнали критики з боку науковців і практиків. Так, не по-

годжується з такою позицією законодавця Х. Тарасенко. Він зазначає таке: «По-перше, незрозуміло, яким чином та якими документами слід підтверджувати практику представництва в суді у справах інтелектуальної власності. Припускаємо, що на підтвердження можна подати копії рішень судів, у яких брав участь представник – претендент на посаду судді. Однак відкритим залишається питання систематичності такого представництва (достатньо двох, трьох, семи разів на рік чи, наприклад, одного разу на два роки); його результативності, питання адвокатської таємниці (чи може подати адвокат на підтвердження свого стажу рішення суду з відкритими даними клієнта: прізвищами чи індивідуалізованими даними юридичних осіб, окремими аспектами їхньої господарської діяльності). По-друге, навіть якщо він підтвердить свою практику патентного повіреного (про що ведеться відповідний реєстр), також постає питання про систематичність здійснення такої діяльності. Вважаємо неприпустимою можливість стати суддею для кандидатів, які мають лише «статус», проте не практикували право інтелектуальної власності» [10].

Аналіз законодавчих положень щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності та правових засад його діяльності свідчить, що в нашій країні фактично запроваджується дворівнева спеціалізація у сфері розгляду справ, пов'язаних із правами інтелектуальної власності: перший рівень – перша інстанція, що представлена спеціалізованим судом (Вищий суд із питань інтелектуальної власності), котрий розглядатиме всі спори у сфері інтелектуальної власності; другий рівень – апеляційна й касаційна інстанції, які переглядатимуть зазначені спори лише в межах своїх юрисдикцій. Такий підхід, на думку І. Коваль, потребує додаткового дослідження, беручи до уваги те, що це знову може призвести до проблем розмежування юрисдикцій судів апеляційної та касаційної інстанцій і формування різної практики розгляду справ про захист інтелектуальної власності на стадії їх перегляду. За часів існування господарських і адміністративних судів так і не було сформовано узгодженої практики розмежування юрисдикційної приналежності спорів у сфері інтелектуальної власності [11].

Отже, проаналізувавши адміністративно-правовий статус Вищого суду з питань інтелектуальної власності, можемо надати таке його визначення: це врегульована чинним законодавством система норм, що характеризують порядок утворення та діяльності цього суду, сукупність прав і обов'язків, покладених на нього, порядок реорганізації та ліквідації, завдання, функції та компетенція суду. На думку автора, необхідно внести зміни насамперед до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення назви суду, оскільки він є судом першої інстанції, а термін «Вищий» створює хибне уявлення про зазначений суд. Незважаючи на те, що проблема створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності відна йшла свою практичну реалізацію в указі Президента про його утворення, ще й досі залишається низка питань щодо правового статусу зазначеного суду й питань реалізації ним повноважень судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Сам факт створення такого інституту в державі є важливим кроком на шляху до захисту прав інтелектуальної власності, але за умови його вдосконалення, інакше може мати місце зворотня дія таких заходів, яка призведе до ще більшого порушення інтелектуальних прав громадян. Щодо забезпечення гарантованого Конституцією права на судовий захист, то за умови аналізу норм діючих процесуальних кодексів і новоствореного Закону «Про судоустрій і статус суддів» прослідковується нерегульованість низки питань у сфері судового захисту прав інтелектуальної власності та правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності, що порушують принцип доступу кожного до справедливого правосуддя.

Створення нового Вищого суду з питань інтелектуальної власності поставило нові питання перед українським законодавцем, вітчизняною практикою та наукою, до яких належать проблемні аспекти назви суду, розмежування компетенції судів, територіальна й інстанційна будова суду з питань інтелектуальної власності, професійна підготовка суддів зазначеного органу та багато інших. З урахуванням позитивного міжнародного досвіду впровадження в

судову систему інституту захисту прав інтелектуальної власності є досить прогресивним кроком, обґрунтованим і доцільним. Діяльність такого спеціалізованого інституту в системі судової влади (у разі його вдосконалення) дозволить максимально професійно й ефективно здійснювати захист прав інтелектуальної власності за умови вдосконалення правового статусу суддів, процедури їх підготовки та добору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 28. – Ст. 532.
3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. – № 31. – Ст. 545.
4. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/299/2017>.
5. Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про оголошення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Вищого суду з питань інтелектуальної власності № 98/зп-17 від 30.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vkksu.gov.ua/userfiles/vkksu_rishennya_konkurs_vsiv.pdf.
6. Неклеса Ю. Процесуальні особливості розгляду судами справ про захист авторських і суміжних прав / Ю. Неклеса // Порівняльно-аналітичне право. – № 4. – 2015. – С. 132–135.
7. Олєфіренко Н. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні / Н. Олєфіренко // Слово Національної школи суддів України. – № 3. – 2013. – С. 152–155.
8. Жаров В. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності : [навчальний посібник] / В. Жаров. – К. : ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності», 2003. – 64 с.
9. Канарик Ю. Актуальні питання створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності / Ю. Канарик, В. Петлюк // Юридичний науковий електронний журнал. – № 5. – 2017. – С. 67–69.
10. Тарасенко Х. Створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Верховна Рада України прийняла новий Закон «Про судоустрій і статус суддів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://yurholding.com/news/83-stvorennya-vischogo-sudu-z-pitan-ntelektualnoyi-vlasnosti-verhovna-rada-ukrayini-priynala-noviy-zakon-ukrayini-pro-sudousty-status-suddv.html>.
11. Коваль І. Щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності / І. Коваль // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2016. – № 5. – С. 39–44.

УДК 343.35:343.85:061.1(477)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

ORGANIZATIONAL AND LEGAL ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF NATIONAL AGENCY ON THE PREVENTION OF CORRUPTION

Куліш А.М.,
д.ю.н., професор,
заслужений юрист України, директор
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Дудко А.С.,
магістрант
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Статус нашої держави як однієї з найбільш корумпованих у світі щорічно загострює питання протидії корупції. Державна антикорупційна політика, система антикорупційних органів, правових засад організації їх діяльності потребує подальшого вдосконалення та розвитку для ефективного забезпечення виконання ними основної функції – протидії корупції. Особливо детального аналізу потребують організаційно-правові засади діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, оскільки від його ефективної діяльності загалом залежить державна антикорупційна політика.

Ключові слова: Національне агентство з питань запобігання корупції, корупція, громадський контроль, фінансовий контроль.

Статус нашего государства как одного из наиболее коррумпированных в мире ежегодно обостряет вопрос противодействия коррупции. Государственная антикоррупционная политика, система антикоррупционных органов, правовых основ организации их деятельности требует дальнейшего совершенствования и развития для эффективного обеспечения выполнения ими основной функции – противодействия коррупции. Особенно детального анализа требуют организационно-правовые основы деятельности Национального агентства по вопросам предотвращения коррупции как центрального органа исполнительной власти со специальным статусом, поскольку от его эффективной деятельности в целом зависит государственная антикоррупционная политика.

Ключевые слова: Национальное агентство по предупреждению коррупции, коррупция, общественный контроль, финансовый контроль.